

Προς τη χαρτογράφηση του μεταφραστικού χώρου στον ελληνόφωνο κόσμο: τα πρώτα πορίσματα μιας έρευνας

Δέσποινα Δ. Λάμπρου, Γραμμενίδης Π. Σίμος
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Awareness of the current situation in the field of translation in the Greek-speaking world is crucial for the development and recognition of the translation profession, for the development of professional awareness of translators, but also for the development of translation research in Greece and Cyprus. However, the existing data on translation in the Greek-speaking area were fragmentary and needed to be updated. This paper aims at providing an overview of the first findings of a survey on the mapping of translation in Greek-speaking countries. The survey, a result of a collective effort of various stakeholders in translation in both countries, was undertaken from 2017 to 2019 and the first findings of the survey include interesting data regarding the demographics, studies, employment and insurance status of professional translators, the use of technological tools, as well as collective representation of translators. Moreover, in these first findings are included data about translation companies and services in Greece and Cyprus.

Λέξεις-κλειδιά: mapping of translation, Greek-speaking translators, translation companies, status of translators

1. Εισαγωγή

Η επίγνωση της υφιστάμενης κατάστασης στον χώρο της μετάφρασης σε επίπεδο χωρών είναι καθοριστική για την εξέλιξη και τη αναγνώριση του μεταφραστικού επαγγέλματος, για την καλλιέργεια επαγγελματικής συνείδησης των μεταφραστ(ρι)ών, αλλά και για την ανάπτυξη της μεταφρασεολογικής έρευνας. Ωστόσο, τα υπάρχοντα δεδομένα για τη μετάφραση στον ελληνόφωνο χώρο μέχρι πρότινος ήταν αποσπασματικά και έρχονταν επικαιροποίησης. Σε αυτό το πλαίσιο ξεκίνησε το 2015 μια συλλογική προσπάθεια χαρτογράφησης του μεταφραστικού χώρου στην Ελλάδα και την Κύπρο, τα πρώτα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στο παρόν άρθρο.

2. Η έρευνα

Η ανάγκη χαρτογράφησης του χώρου της μετάφρασης κατέστη προφανής το 2014, στο συνέδριο με θέμα «Το μέλλον των γλωσσικών επαγγελμάτων» που διοργάνωσαν το Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης και το Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά, όπου επισημάνθηκε και η απαίτηση για επαγγελματική συνείδηση με στόχο την προστασία του επαγγέλματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015: 3 και 2014: 11). Με αυτή την αφορμή και έχοντας διαπιστώσει την έλλειψη πρόσφατων και ευρύτερων ποσοτικών στοιχείων αναφορικά με τον μεταφραστικό χώρο, το Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης και το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας και Μετάφρασης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης προχώρησαν στη διοργάνωση ημερίδας εργασίας, στις 12 Μαΐου 2015, με θέμα συγκεκριμένα τον «Καθορισμό απαιτήσεων έρευνας για τη χαρτογράφηση του μεταφραστικού χώρου σε Ελλάδα και Κύπρο» και αντικείμενο μεταξύ άλλων τον καθορισμό των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων μιας τέτοιας έρευνας. Από τα πορίσματα της εν λόγω ημερίδας προέκυψαν πράγματι τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, αλλά και το είδος της έρευνας,

ενώ αποφασίστηκε η σύσταση ομάδας εργασίας για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015: 9).

Την πραγματοποίηση της έρευνας χαρτογράφησης του μεταφραστικού χώρου στην Ελλάδα και την Κύπρο ανέλαβε ομάδα εργασίας από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με τις επαγγελματικές ενώσεις του χώρου και άλλους εκπαιδευτικούς φορείς. Συγκεκριμένα, οι επαγγελματικές ενώσεις που συμμετείχαν ενεργά στη διαδικασία ήταν η Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ), η Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ), ο Σύλλογος Επίσημων Μεταφραστών Υπουργείου Εξωτερικών (ΣΕΜΥΠΕΞ), η Παγκύπρια Ένωση Πτυχιούχων Μεταφραστών και Διερμηνέων (ΠΕΠΤΥΜΕΔΙ) και η Ελληνική Εταιρεία Μεταφρασεολογίας (ΕΕμ), ενώ στους εκπαιδευτικούς φορείς που συνέβαλαν στη σύνταξη και την προώθηση του ερωτηματολογίου συγκαταλέγονται το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Ως στόχος της συνολικής έρευνας τέθηκε η καταγραφή της κατάστασης που επικρατεί στα μεταφραστικά επαγγέλματα στην Ελλάδα και την Κύπρο, με απώτερο στόχο τη διεκδίκηση καλύτερων εργασιακών συνθηκών. Οι ήδη υπάρχουσες έρευνες ήταν αρκετά παλαιότερες ή δεν περιλάμβαναν επαρκή στοιχεία για κάτι τέτοιο.¹ Στην έρευνα αποφασίστηκε να συμπεριληφθεί συμπληρωματικά και ένα επιμέρους ερωτηματολόγιο για ελληνόφωνους μεταφραστές και ελληνόφωνες μεταφράστριες με έδρα το εξωτερικό, στόχος του οποίου ήταν η καταγραφή της απορρόφησης των ελληνόφωνων μεταφραστών εκτός Ελλάδας και Κύπρου. Τα πορίσματα της συγκεκριμένης επιμέρους έρευνας ωστόσο δεν παρουσιάζονται στο παρόν άρθρο για λόγους οικονομίας χώρου.

Η κατάρτιση, συζήτηση και έγκριση του ερωτηματολογίου από ομάδες εργασίας αποτελούμενες από εκπροσώπους επαγγελματικών ενώσεων και εκπροσώπους φορέων εκπαίδευσης μεταφραστών, σε συνεργασία με ειδικούς στην έρευνα με ερωτηματολόγιο διήρκεσαν δύο χρόνια, από τον Νοέμβριο του 2015 έως και τον Οκτώβριο του 2017, ενώ το ερωτηματολόγιο παρέμεινε αναρτημένο για άλλα δύο χρόνια, από τον Νοέμβριο του 2017 έως και τον Νοέμβριο του 2019. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η ποσοτική έρευνα και τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου στην πλατφόρμα Lime Survey. Βάσει των συμπερασμάτων της ημερίδας εργασίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015: 9), η έρευνα σχεδιάστηκε με στόχο να είναι απογραφική.

Ο πληθυσμός-στόχος περιλάμβανε τρεις επιμέρους κατηγορίες, για καθεμία από τις οποίες σχεδιάστηκε ξεχωριστό ερωτηματολόγιο. Συγκεκριμένα, διακριτά ερωτηματολόγια υπήρχαν για:

- επαγγελματίες μεταφραστές και μεταφράστριες με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο,
- ελληνόφωνους μεταφραστές και μεταφράστριες με έδρα το εξωτερικό, και

¹ Στον ελληνόφωνο κόσμο, η πλέον εκτενής μέχρι πρόσφατα υπάρχουσα έρευνα αναφορικά με τον χώρο της μετάφρασης πραγματοποιήθηκε το 2000-2001 από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) και τη Metron Analysis. Ο πληθυσμός-στόχος περιοριζόταν αποκλειστικά στους μεταφραστές και μεταφράστριες βιβλίου στην Ελλάδα, με το τελικό δείγμα να ανέρχεται σε 339 άτομα. Η μεθοδολογία που είχε ακολουθηθεί ήταν οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις με προηγούμενη ταχυδρομική αποστολή ερωτήσεων (ΕΚΕΒΙ 2002). Πέρα από αυτή, στοιχεία αναφορικά με τη μετάφραση στην Ελλάδα και την Κύπρο υπάρχουν και σε ορισμένες διασυνοριακές έρευνες. Ενδεικτικά αναφέρεται έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2012, η οποία βασίστηκε σε στοιχεία εθνικών ερευνών και η οποία περιλαμβάνει στοιχεία για την Ελλάδα και την Κύπρο (European Commission 2012).

- ιδιοκτήτες μεταφραστικών εταιρειών με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο, καθώς και εκπροσώπους των μεταφραστικών υπηρεσιών της ελληνικής ή κυπριακής δημόσιας διοίκησης (υπουργείων, στρατού κλπ.).

Παράλληλα, αποφασίστηκε από τους εμπλεκόμενους φορείς να μη συμπεριληφθούν ερωτηματολόγια για αποφοίτους μεταφραστικών σχολών που δεν ασκούν το μεταφραστικό επάγγελμα, φοιτητές/φοιτήτριες και σπουδαστές/σπουδάστριες μετάφρασης, καθώς και διδάσκοντες και διδάσκουσες μετάφραση που δεν ασκούν το μεταφραστικό επάγγελμα.

Συνολικά, τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από 477 μεταφραστές και μεταφράστριες και συγκεκριμένα από 370 επαγγελματίες μεταφραστές και μεταφράστριες με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο, 69 ελληνόφωνους μεταφραστές και ελληνόφωνες μεταφράστριες με έδρα το εξωτερικό (τα πορίσματα της οποίας έρευνας ωστόσο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν παρουσιάζονται εδώ) και 38 ιδιοκτήτες και ιδιοκτήτριες μεταφραστικών εταιρειών με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο ή/και εκπροσώπους των μεταφραστικών υπηρεσιών της ελληνικής ή κυπριακής δημόσιας διοίκησης.

3. Πορίσματα για επαγγελματίες μεταφραστές/μεταφράστριες σε Ελλάδα και Κύπρο

Από τις 370 απαντήσεις των επαγγελματιών μεταφραστ(ρι)ών με έδρα την Ελλάδα και την Κύπρο προκύπτουν τα ακόλουθα πρώτα πορίσματα.

3.1. Φύλο, ηλικία και χώρα κατοικίας

Από το ερώτημα αναφορικά με το φύλο όσων συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, επιβεβαιώνεται η ήδη τεκμηριωμένη διεθνώς αριθμητική υπεροχή των γυναικών στον χώρο της μετάφρασης (Pym 2011: 315). Το ποσοστό των γυναικών ανέρχεται σε τουλάχιστον 80%, σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα δηλαδή σε σχέση με την έρευνα του ΕΚΕΒΙ του 2000, όπου η απόκλιση ήταν μικρότερη καθώς οι γυναίκες ανέρχονταν σε ποσοστό 64,6%.

Από το ερώτημα αναφορικά με την ηλικία των ατόμων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, προκύπτει ότι ο μέσος όρος ηλικίας των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα βρίσκεται περίπου στα 36 έτη, ενώ 24% εξ αυτών ήταν κάτω των 29 ετών.

Όσον αφορά τη χώρα κατοικίας τους, η συντριπτική πλειοψηφία των μεταφραστών και μεταφραστριών που συμμετείχαν στην έρευνα, σε ποσοστό 94% δήλωσαν την Ελλάδα, ενώ 6% δήλωσαν κάτοικοι Κύπρου.

3.2. Μητρική γλώσσα και γλωσσικοί συνδυασμοί

Μητρική γλώσσα των μεταφραστ(ρι)ών με έδρα την Ελλάδα και την Κύπρο είναι σε ποσοστό 96,5% τα ελληνικά με ένα ποσοστό 3,5% να έχει άλλη μητρική γλώσσα και τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα. Παράλληλα, ένα ποσοστό της τάξης του 9% του συνόλου δήλωσε περισσότερες από μία μητρικές γλώσσες μεταξύ των οποίων και τα ελληνικά.

Από το ερώτημα αναφορικά με τους γλωσσικούς συνδυασμούς με τους οποίους εργάζονται οι μεταφράστριες και οι μεταφραστές προκύπτει ότι 297 από τα 370 άτομα, δηλαδή 80% του συνόλου, αναλαμβάνουν μεταφράσεις από τα αγγλικά προς τα ελληνικά. Ακολουθεί η αντίστροφη μετάφραση από τα ελληνικά προς τα αγγλικά την οποία αναλαμβάνει ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό της τάξης του 61%, δεδομένου ότι μόλις 14 άτομα (3,9% του συνόλου) δήλωσαν ως μητρική γλώσσα ή ως μία από τις μητρικές τους γλώσσες τα αγγλικά. Ακολουθούν τα γαλλικά προς ελληνικά, τα ελληνικά προς γαλλικά, τα ισπανικά και τα ιταλικά προς ελληνικά και, με πολύ

χαμηλότερα ποσοστά, η αντίστροφη μετάφραση από ελληνικά προς γερμανικά, ισπανικά και ιταλικά.

3.3. Σπουδές και επιμόρφωση

Ένα από τα σημαντικότερα πορίσματα της έρευνας είναι ότι 99% των ατόμων που συμμετείχαν σε αυτή διαθέτουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.² Στα συνηθέστερα αντικείμενα σπουδών των μεταφραστ(ρι)ών σε προπτυχιακό επίπεδο ανήκουν η μετάφραση, η οποία έρχεται πρώτη και με διαφορά και αφορά το 41,6% όσων απάντησαν στο συγκεκριμένο ερώτημα, ακολουθούν οι ξένες φιλολογίες με ένα πολύ υψηλό ποσοστό της τάξης του 34,5%, και με πολύ μικρότερα ποσοστά, η νομική (2,7%), οι διεθνείς και ευρωπαϊκές σπουδές (2,4%), η ελληνική φιλολογία (2,4%), η διοίκηση επιχειρήσεων (2%), η δημοσιογραφία (2%), η γλωσσολογία (1%) και η ιστορία (1%). Παράλληλα, σε μεμονωμένες περιπτώσεις, συναντώνται και πολλά άλλα αντικείμενα σπουδών, μεταξύ των οποίων και οι ιατρικές επιστήμες, η χημεία, η βιολογία, η γεωλογία, η δασοπονία, οι οικονομικές επιστήμες, οι πολιτικές επιστήμες και η ψυχολογία.

Πέρα από το πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 61,1% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα διαθέτουν και μεταπτυχιακό δίπλωμα σπουδών. Δεκαπέντε χρόνια πριν, στην έρευνα του ΕΚΕΒΙ (ό.π.), το ποσοστό αυτό βρισκόταν στο 34,6%. Κατ' επέκταση, παρατηρείται μια αρκετά μεγάλη αύξηση του επιπέδου εκπαίδευσης, η οποία ωστόσο συνδέεται πιθανότατα και με παράγοντες που ξεπερνούν τα στενά όρια του μεταφραστικού επαγγέλματος, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η δημιουργία των πρώτων προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών μετάφρασης στην Ελλάδα το ακαδημαϊκό έτος 1998-1999 και η μετέπειτα ραγδαία αύξησή τους κατά τη δεκαετία του 2000 (Λάμπρου 2020: 180 κ.ε.), αλλά και η αύξηση των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών στον ελληνόφωνο χώρο γενικότερα. Από τους/τις κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος σπουδών, 51,9% δήλωσαν ότι αυτό είχε ως αντικείμενο τη μετάφραση, 19,6% δήλωσαν ότι είχε αντικείμενο συναφές με τη μετάφραση, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται προγράμματα λογοτεχνίας, φιλολογίας, αλλά και ακόμη πιο συναφή με τη μετάφραση αντικείμενα, όπως η επιχώρια προσαρμογή ή η διερμηνεία. Τέλος, 28,5% ολοκλήρωσαν κάποιο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών σε αντικείμενο που δεν είναι συναφές με τη μετάφραση.

Επιπρόσθετα, ένα αρκετά υψηλό ποσοστό όσων απάντησαν στο σχετικό ερώτημα, ύψους 7,2% (αντιστοιχεί σε συνολικά 12 άτομα) δήλωσαν ότι ολοκλήρωσαν και διδακτορικές σπουδές, με τα μισά από τα διδακτορικά αυτά να αφορούν τη μετάφραση (5 άτομα) ή κάποιο συναφές με αυτήν αντικείμενο (1 άτομο).

Πέρα από τις τυπικές σπουδές, 78% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσε ότι διαθέτει και κάποια βεβαίωση παρακολούθησης προγράμματος μη τυπικής εκπαίδευσης με αντικείμενο τη μετάφραση. Στα είδη των φορέων παροχής προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης που αναφέρονται από τα άτομα αυτά, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων κέντρα διά βίου μάθησης, εργαστήρια ελευθέρων σπουδών και κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης σε συνολικό ποσοστό 52%, ακολουθούν τα ξένα μορφωτικά ινστιτούτα (25%), κέντρα ξένων γλωσσών (8%), ινστιτούτα επαγγελματικής κατάρτισης (7%) και, τέλος, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης Λογοτεχνίας και Επιστημών του Ανθρώπου (ΕΚΕΜΕΛ), το οποίο παρείχε προγράμματα κατάρτισης στη μετάφραση μέχρι και το 2012, οπότε και διέκοψε τη λειτουργία του (4%).

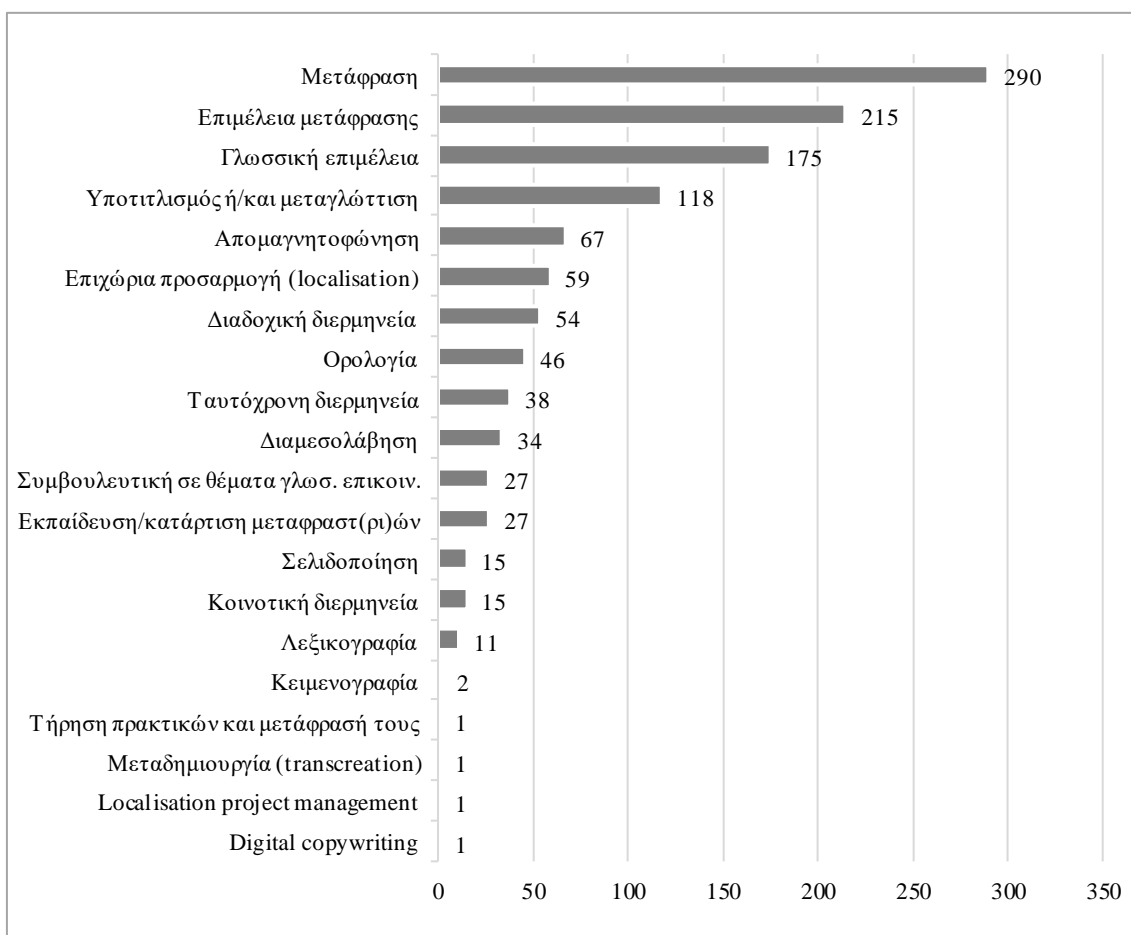
² Εξίσου εντυπωσιακά ήταν ως προς το συγκεκριμένο θέμα και τα αποτελέσματα της έρευνας του ΕΚΕΒΙ (2002: 8-9) για τους μεταφραστές βιβλίων, όπου το ποσοστό βρισκόταν περίπου στο 90%.

Όσον αφορά την παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων και συνεδρίων, 68,7% των μεταφραστ(ρι)ών δήλωσαν ότι συμμετείχαν σε ένα ή περισσότερα επιμορφωτικά σεμινάρια ή συνέδρια κατά τη διάρκεια των 12 τελευταίων μηνών από τη συμμετοχή τους στην έρευνα, ενώ το 31,3% εξ αυτών δεν έλαβε κανένος είδους επιμόρφωση στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

3.4. Μεταφραστική εμπειρία, παρεχόμενες υπηρεσίες και ειδικότητα

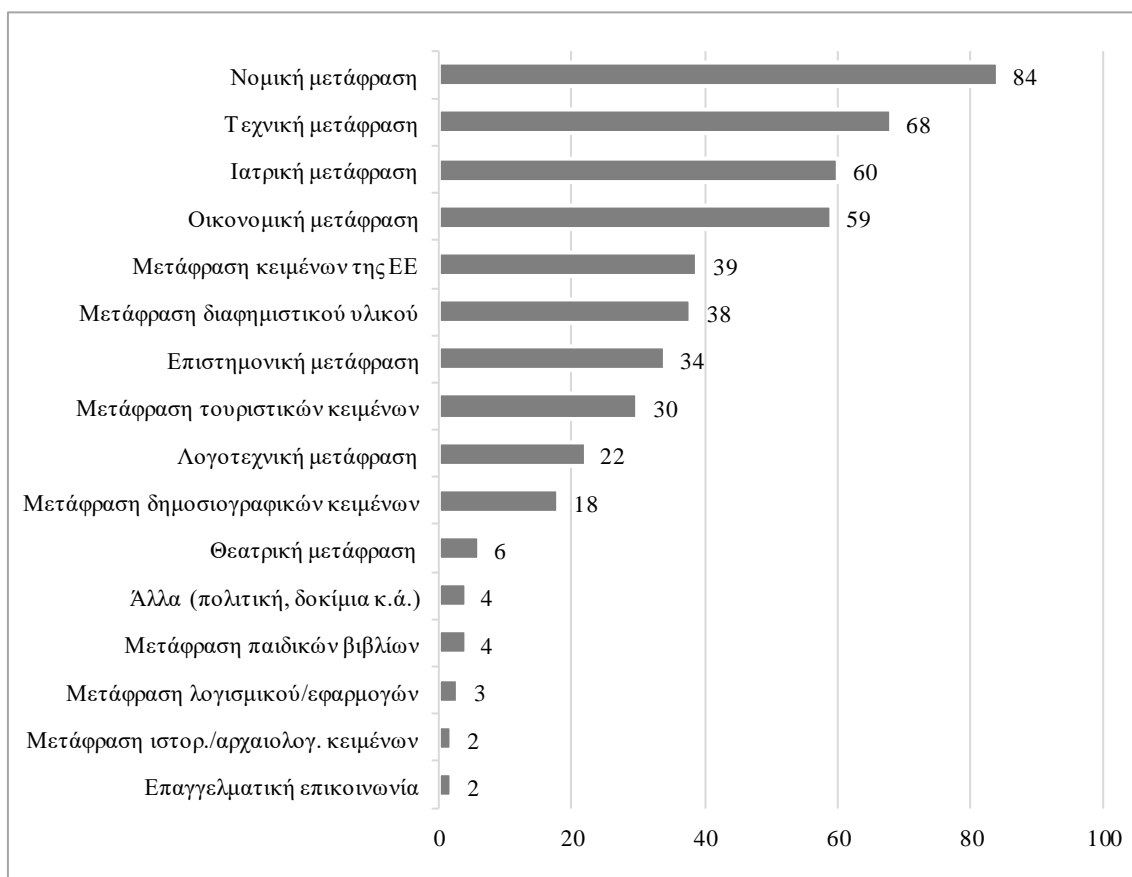
Η μεταφραστική εμπειρία των ατόμων που συμμετείχαν στη έρευνα υπολογίζεται σε μόλις 1 έως 5 έτη εμπειρίας για το 40% εξ αυτών. Ένα ποσοστό 31,7% διαθέτει από 6 έως 15 έτη μεταφραστικής εμπειρίας, ενώ σε ποσοστό 24% βρίσκονται τα άτομα που διαθέτουν μεταφραστική εμπειρία 16 και άνω ετών. Κατά μέσο όρο τα έτη μεταφραστικής εμπειρίας όσων συμμετείχαν στην έρευνα υπολογίζονται περίπου στα 10.

Από ερώτημα που τέθηκε αναφορικά με τον τύπο των παρεχόμενων υπηρεσιών, προκύπτει ότι στις πρώτες θέσεις βρίσκονται η μετάφραση και η επιμέλειά της, ακολουθούν η γλωσσική επιμέλεια (πρωτοτύπου ή μεταφράσματος χωρίς αντιπαραβολή με το πρωτότυπο), ο υποτιτλισμός και η μεταγλώττιση, η απομαγνητοφώνηση, η επιχώρια προσαρμογή, η διαδοχική διερμηνεία, η ορολογία, η ταυτόχρονη διερμηνεία, η διαμεσολάβηση, η συμβουλευτική σε θέματα γλωσσικής επικοινωνίας και η εκπαίδευση/κατάρτιση μεταφραστ(ρι)ών, ακολουθούμενα από πλήθος άλλων υπηρεσιών (βλ. γράφημα 1).

Γράφημα 1. Τύπος παρεχόμενων υπηρεσιών από επαγγελματίες μεταφράστριες και μεταφραστές σε Ελλάδα και Κύπρο.

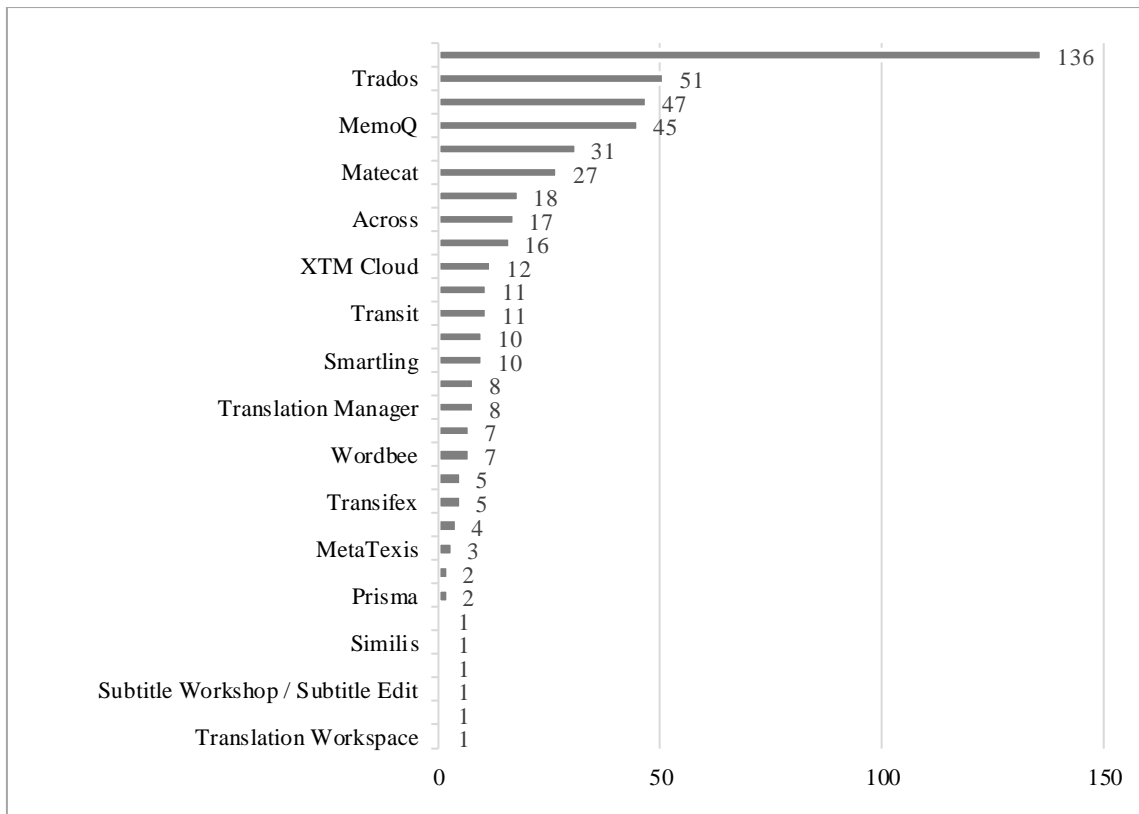
Στο ερώτημα εάν ειδικεύονται σε κάποιο είδος μετάφρασης, σχεδόν τα μισά άτομα, 47% του συνόλου, δήλωσαν ότι τα ειδικά κείμενα αποτελούν το 75% της δουλειάς τους ή και περισσότερο. Συγκεκριμένα, 23,5% των μεταφραστ(ρι)ών δήλωσαν ότι το 50% των κειμένων που μεταφράζουν είναι ειδικά, ενώ 12,5% των μεταφραστ(ρι)ών δήλωσαν ότι το 25% των κειμένων που μεταφράζουν είναι ειδικά. Τα άτομα που δήλωσαν ότι μεταφράζουν αποκλειστικά γενικά κείμενα ανέρχονται σε ποσοστό μόλις 11,3%. Τα είδη των κειμένων στα οποία ειδικεύονται όσα άτομα δήλωσαν ότι μεταφράζουν ειδικά κείμενα σε ποσοστό 75% και πάνω ποικίλουν. Πρώτη έρχεται η νομική μετάφραση, ακολουθούν η τεχνική, η ιατρική, η οικονομική, η μετάφραση κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η μετάφραση διαφημιστικού υλικού, η επιστημονική μετάφραση, η μετάφραση τουριστικών κειμένων, η λογοτεχνική μετάφραση και η μετάφραση δημοσιογραφικών κειμένων (βλ. γράφημα 2).

Γράφημα 2. Είδη μετάφρασης στα οποία ειδικεύονται τα άτομα που ασχολούνται με τη μετάφραση ειδικών κειμένων σε ποσοστό 75% και άνω.

3.5. Χρήση τεχνολογικών εργαλείων

Κάτι που ίσως προκαλεί εντύπωση είναι ότι ένα υψηλό ποσοστό, την τάξης του 38,4% των μεταφραστ(ρι)ών που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσε ότι δεν χρησιμοποιεί κανένα σύστημα μετάφρασης με ηλεκτρονική υποστήριξη και καμία πλατφόρμα μεταφραστικού έργου. Σε ερώτημα σχετικά με τα συστήματα μετάφρασης που χρησιμοποιούν όσες και όσοι δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν τεχνολογικά εργαλεία, στις πρώτες θέσεις έρχονται το SDL Trados Studio και το Trados, ενώ ακολουθούν το MemSource, το MemoQ, το Wordfast και το Matecat (βλ. γράφημα 3).

Γράφημα 3. Συστήματα μετάφρασης με ηλεκτρονική υποστήριξη τα οποία χρησιμοποιούν οι επαγγελματίες μεταφράστριες και μεταφραστές Ελλάδας και Κύπρου.

3.6. Καθεστώς εργασίας, ασφαλιστικό καθεστώς και εθελοντική μετάφραση

Στο ερώτημα «Με ποια από τις παρακάτω μορφές απασχόλησης ασκείτε το μεταφραστικό επάγγελμα;» 61,3% των ατόμων απάντησαν ότι είναι πλήρους απασχόλησης μεταφραστές ή μεταφράστριες, 10,2% απάντησαν ότι είναι μερικής απασχόλησης και ότι η μετάφραση καταλαμβάνει το 75% των ωρών εργασίας τους, 24,1% απάντησαν ότι είναι μερικής απασχόλησης και ότι η μετάφραση καταλαμβάνει το 50% των ωρών εργασίας τους, ενώ 4,3% ασκούν το επάγγελμα περιστασιακά.

Από το ερώτημα αναφορικά με τη σχέση εργασίας προκύπτει ότι οι μεταφραστές και οι μεταφράστριες που συμμετείχαν στην έρευνα είναι σε ποσοστό 75,4% ελεύθεροι/ες επαγγελματίες, 11,2% ιδιωτικοί/ες υπάλληλοι, 6,5% δημόσιοι/ες υπάλληλοι. Μεταξύ αυτών υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις μαθητευόμενων μεταφραστών και μεταφραστριών (με αμοιβή σε ποσοστό 4,4% και χωρίς αμοιβή σε ποσοστό 1,5%), καθώς και ένα πολύ μικρό ποσοστό εταίρων σε μεταφραστική εταιρεία (1,1%).

Σε ερώτημα που αφορούσε το καθεστώς εργασίας από μια διαφορετική σκοπιά, 58% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι ασκούν ελευθέρως το επάγγελμα του μεταφραστή ή/και συναφή μεταφραστικά επαγγέλματα έχοντας υποβάλει σχετική δήλωση περί επιτηδεύματος του μεταφραστή / της μεταφράστριας στις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες της χώρας, 19,7% ότι εργάζονται με καθεστώς απόδειξης δαπάνης ή τίτλου κτήσης που εκδίδεται από τον εργοδότη / την εργοδότρια ή όπως άλλως οριστεί από τις εκάστοτε φορολογικές διατάξεις και 22,3% ότι παρέχουν έμμισθες υπηρεσίες σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού, του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα με κύρια επαγγελματική απασχόληση τη μετάφραση και τα διαδικαστικά της στάδια.

Στο πλαίσιο της έρευνας συγκεντρώθηκαν επίσης στοιχεία αναφορικά με τους ασφαλιστικούς φορείς. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι ακόλουθοι: ΕΦΚΑ, πρώην Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ) για το 50,2%, ΕΦΚΑ, πρώην Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) για το 30,3%, ΕΦΚΑ, πρώην Οργανισμός Περίθαλψης Ασφαλισμένων Δημοσίου (ΟΠΑΔ) για το 5,6%, και Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων Κύπρου για το 4,1%. Σε μικρότερα ποσοστά υπήρχαν ασφαλισμένοι/ες σε άλλα ταμεία, όπως πρώην ΕΤΑΑ-ΤΣΜΕΔΕ, ΟΓΑ, ΕΤΑΠ-ΜΜΕ, Νομικών, Τραπεζικών και Υγειονομικών, ενώ ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 2,3% δήλωσαν ανασφάλιστοι/ες.

Σε ερώτημα αναφορικά με τη συχνότητα με την οποία παρέχουν εθελοντικές μεταφράσεις, η πλειοψηφία, σε ποσοστό 70,7%, δήλωσε ότι μεταφράζει εθελοντικά μερικές φορές ή σπάνια, 17,7% δήλωσαν ότι παρέχουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά συχνά έως πολύ συχνά, ενώ 11,6% δήλωσαν ότι δεν παρέχουν ποτέ τις υπηρεσίες τους εθελοντικά.

3.7. Συλλογική εκπροσώπηση

Ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν αναφορικά με τη συλλογική εκπροσώπηση των μεταφραστ(ρι)ών στην Ελλάδα και την Κύπρο, καθώς 39,9% των ατόμων που απάντησαν στο ερώτημα δήλωσαν ότι δεν ανήκουν σε καμία επαγγελματική ένωση. 27,1% δήλωσαν ότι ανήκουν στην Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ), ακολουθούν η Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ, 16%), ο Σύλλογος Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών (ΣΜΕΔ, 6,2%), η Ελληνική Εταιρεία Μεταφρασεολογίας (ΕΕμ, 2,6%), η Παγκύπρια Ένωση Πτυχιούχων Μεταφραστών και Διερμηνέων (ΠΕΠΤΥΜΕΔΙ, 2,3%), ο Σύλλογος Επίσημων Μεταφραστών του Υπουργείου Εξωτερικών (ΣΕΜΥΠΕΞ, 1%), καθώς και, σε μεμονωμένες περιπτώσεις, πλήθος άλλων ενώσεων. Επιβεβαιώνεται, επομένως, ο κατακερματισμός της εκπροσώπησης των μεταφραστ(ρι)ών στην Ελλάδα, ο οποίος καταγράφεται και σε παλαιότερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission 2012: 36).

Στις επικρατέστερες απαντήσεις στο ερώτημα «Για ποιον λόγο δεν ανήκετε σε καμία ένωση;», το οποίο τέθηκε στα άτομα που δήλωσαν ότι δεν ανήκουν σε καμία επαγγελματική ένωση, περιλαμβάνονται οι ακόλουθες: «Δεν ενδιαφέρομαι» (45,2%), «Θεωρώ υψηλό το κόστος της συνδρομής» (25,8%) και «Δεν με εκφράζει καμία από τις ενώσεις» (12,1%).

3.8. Κοστολόγηση και αμοιβές

Στο ερώτημα «Με ποιον τρόπο κοστολογείτε τα κείμενά σας;», 63% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν ότι κοστολογούν τις μεταφράσεις τους βάσει του κειμένου-πηγής, ενώ 31% εξ αυτών απάντησαν ότι τις κοστολογούν άλλοτε βάσει του κειμένου-πηγής και άλλοτε βάσει του κειμένου-στόχου. Από το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος αναφορικά με τον τρόπο κοστολόγησης των κειμένων, προκύπτει ότι 59% των ατόμων που απάντησαν στο ερώτημα κοστολογούν τα κείμενά τους ανά λέξη. Ακολουθούν κατά σειρά προτίμησης η σελίδα των 250 λέξεων, με ποσοστό 20,5%, και το 16σέλιδο, με ποσοστό 8%.

Από το ερώτημα «Προσδιορίστε το ύψος των ετήσιων εσόδων σας από παροχή μεταφραστικών υπηρεσιών» προκύπτει ότι τα ετήσια έσοδα του 37% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα δεν ξεπερνούν τις 5.000 ευρώ, ενώ ένα επιπλέον ποσοστό 20,5% δηλώνει εισοδήματα μεταξύ 5.000 και 10.000 ευρώ. Υπολογίζεται ότι ο μέσος όρος των ετήσιων εσόδων από παροχή μεταφραστικών υπηρεσιών κυμαίνεται μεταξύ 10.000 και 15.000 ευρώ.

Στο ερώτημα «Χρεώνετε εξτρά τις επείγουσες μεταφράσεις;», 46% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν «ναι», ενώ 46% εξ αυτών απάντησαν «όχι». Στο ερώτημα «Πώς χρεώνετε τις επείγουσες μεταφράσεις;», το οποίο απευθυνόταν σε όσα άτομα απάντησαν θετικά στο προηγούμενο ερώτημα, οι απαντήσεις ποικίλουν. 91% των ατόμων που απάντησαν στο ερώτημα δήλωσαν συγκεκριμένο ποσοστό αύξησης της χρέωσης, το οποίο κυμαίνεται από συν 10% έως συν 100%, με τον μέσο όρο των εν λόγω ποσοστών αύξησης της χρέωσης σε επείγουσες μεταφράσεις να βρίσκεται στο συν 26%.

Από τις απαντήσεις των ατόμων που απάντησαν στο ερώτημα «Χρεώνετε εξτρά τη δημιουργία ορολογικής βάσης;» προκύπτει ότι μόλις 38% εξ αυτών χρεώνουν επιπλέον τη δημιουργία ορολογικής βάσης. Από τις απαντήσεις στο ερώτημα «Πώς χρεώνετε τη δημιουργία ορολογικής βάσης;», το οποίο απευθυνόταν αποκλειστικά σε όσα άτομα απάντησαν θετικά στο προηγούμενο ερώτημα, προκύπτει ότι ένα ποσοστό 37,5% εξ αυτών χρεώνει τη δημιουργία ορολογικής βάσης με την ώρα. Η πλειοψηφία ωστόσο (61,5%) αναφέρει συγκεκριμένο ποσοστό αύξησης της χρέωσης, το οποίο κυμαίνεται από συν 10% έως συν 80%. Ο μέσος όρος των εν λόγω ποσοστών αύξησης της χρέωσης για τη δημιουργία ορολογικής βάσης ανέρχεται σε συν 27%.

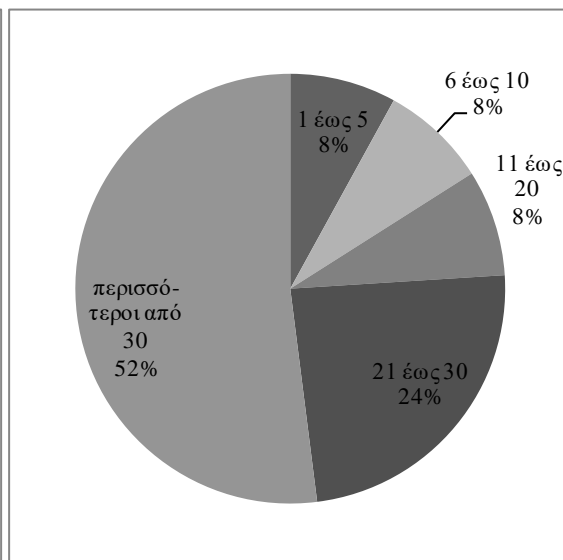
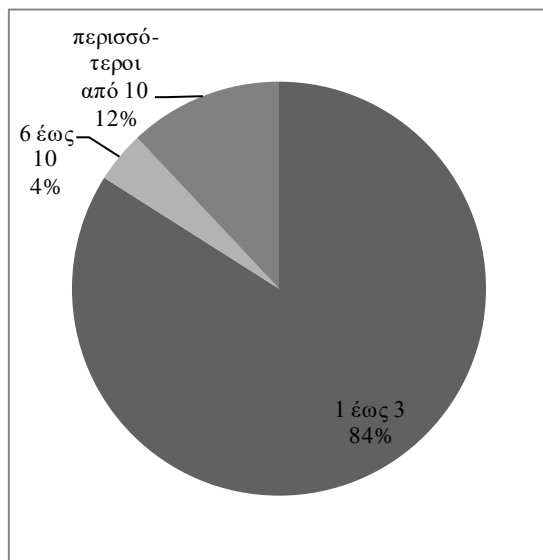
4. Πορίσματα για μεταφραστικές εταιρείες ή υπηρεσίες σε Ελλάδα και Κύπρο

Από τις 38 απαντήσεις ιδιοκτητών μεταφραστικών εταιρειών με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο ή εκπροσώπων μεταφραστικών υπηρεσιών της ελληνικής ή κυπριακής δημόσιας διοίκησης προκύπτουν τα ακόλουθα πορίσματα.

4.1. Έδρα, πλήθος εσωτερικών και εξωτερικών συνεργατών και φύλο

Οι μεταφραστικές εταιρείες ή μεταφραστικές υπηρεσίες της ελληνικής ή κυπριακής δημόσιας διοίκησης που εκπροσωπήθηκαν στην έρευνα εδρεύουν σε ποσοστό 92% στην Ελλάδα και σε ποσοστό 8% στην Κύπρο.

Η συντριπτική πλειοψηφία εξ αυτών, σε ποσοστό 84%, είναι μικρού μεγέθους με μόλις 1 έως 3 εσωτερικούς συνεργάτες, 4% έχουν 6 έως 10 συνεργάτες και μόλις 12% (ουσιαστικά 3 εταιρείες ή υπηρεσίες) έχουν περισσότερους από 10 εσωτερικούς συνεργάτες (βλ. γράφημα 4). Πολύ μεγάλος είναι αντιθέτως ο αριθμός των εξωτερικών συνεργατών, καθώς περισσότερες από τις μισές εταιρείες ή υπηρεσίες (52%) έχουν περισσότερους από 30 εξωτερικούς συνεργάτες (βλ. γράφημα 5).

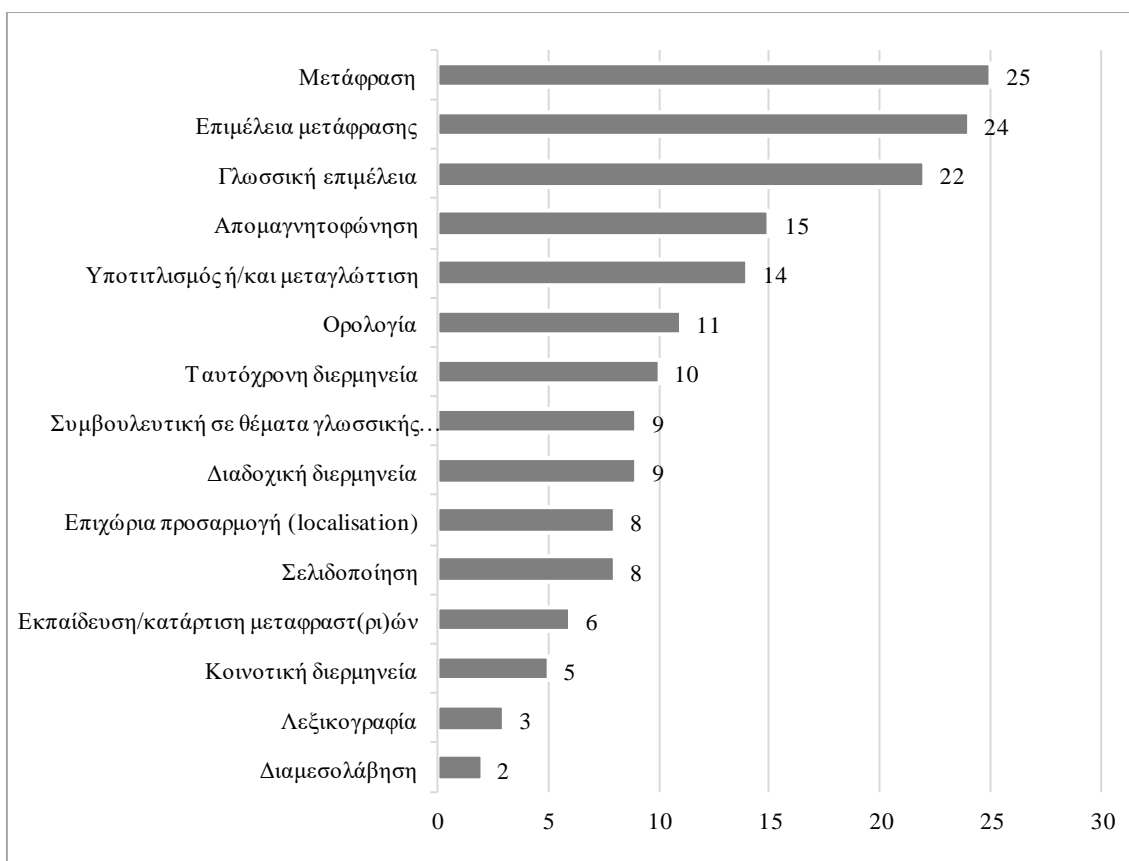
Γράφημα 4. Πλήθος εσωτερικών συνεργατών.

Γράφημα 5. Πλήθος εξωτερικών συνεργατών.

Ενδιαφέρον για τα άτομα που ασχολούνται με θέματα φύλου παρουσιάζει το γεγονός ότι μεταξύ των διευθυντών και διευθυντριών των εταιρειών φαίνεται να υπερτερούν, με ποσοστό 60%, οι γυναίκες. Το ποσοστό είναι αισθητά χαμηλότερο του 80% που καταγράφηκε μεταξύ των μεταφραστ(ρι)ών που συμμετείχαν στην έρευνα (βλ. υποκεφάλαιο 3.1), αλλά είναι παρ' όλα αυτά ως έναν βαθμό αντιπροσωπευτικό της αριθμητικής υπεροχής των γυναικών στον χώρο της μετάφρασης.

4.2. Τύπος παρεχόμενων υπηρεσιών

Στο ακόλουθο γράφημα (γράφημα 6) παρουσιάζονται οι υπηρεσίες που παρέχονται από τις μεταφραστικές εταιρείες και υπηρεσίες Ελλάδας και Κύπρου, σύμφωνα με τους εκπροσώπους τους. Στις πρώτες θέσεις βρίσκονται η μετάφραση και η επιμέλειά της, ενώ πολύ κοντά βρίσκεται και η γλωσσική επιμέλεια χωρίς αντιπαράβολή. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι 6 από τις 38 εταιρείες φαίνεται να ασχολούνται και με την κατάρτιση μεταφραστ(ρι)ών.

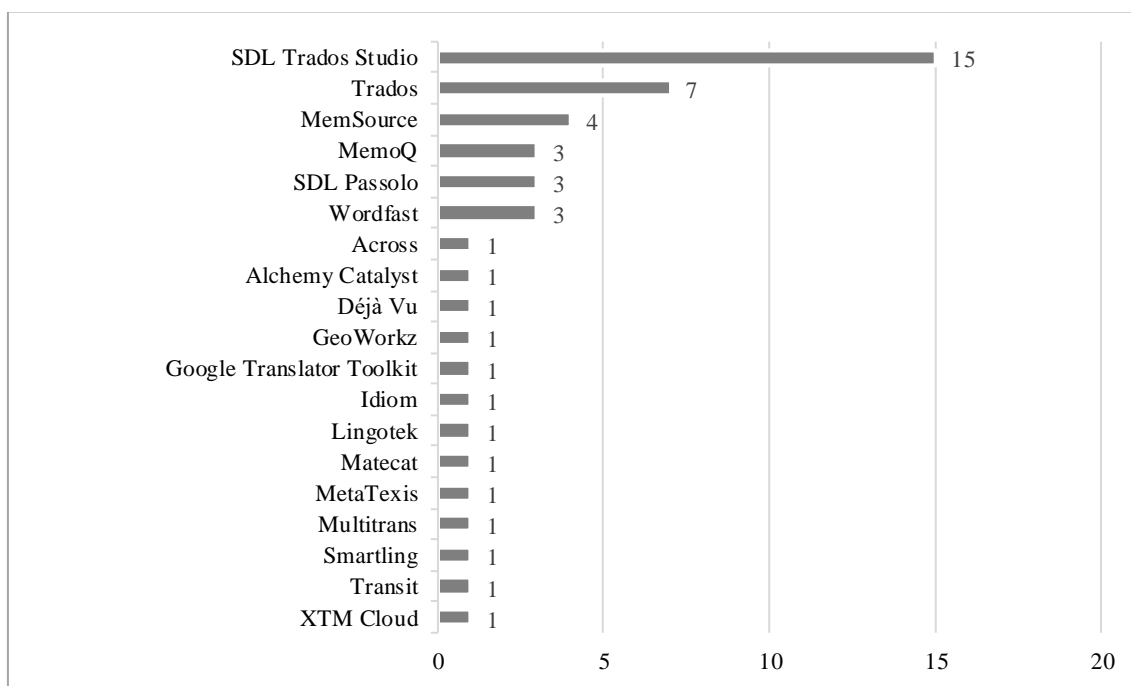

Γράφημα 6. Τύπος παρεχόμενων υπηρεσιών από μεταφραστικές εταιρείες και υπηρεσίες με έδρα σε Ελλάδα και Κύπρο.

4.3. Χρήση τεχνολογικών εργαλείων

Ένα μη αναμενόμενο πόρισμα της έρευνας ήταν ότι σε ποσοστό 28% οι μεταφραστικές εταιρείες και υπηρεσίες που εκπροσωπήθηκαν στην έρευνα δεν χρησιμοποιούν τεχνολογικά εργαλεία. 68% των εκπροσώπων δήλωσαν ότι οι υπηρεσίες/εταιρείες τους χρησιμοποιούν μεταφραστικά εργαλεία, ενώ ένα 4% δεν απάντησε στο σχετικό ερώτημα. Όσες εταιρείες και υπηρεσίες δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν μεταφραστικά

εργαλεία, χρησιμοποιούν κυρίως SDL Trados Studio, Trados, MemSource, MemoQ, SDL Passolo και Wordfast.

Γράφημα 7. Συστήματα μετάφρασης με ηλεκτρονική υποστήριξη τα οποία χρησιμοποιούνται στις μεταφραστικές εταιρείες και υπηρεσίες με έδρα την Ελλάδα και την Κύπρο.

4.4. Πιστοποίηση, ασφάλιση αστικής ευθύνης και προγράμματα μαθητείας

Από ερώτημα που τέθηκε αναφορικά με τις πιστοποιήσεις που διαθέτουν οι μεταφραστικές εταιρείες και υπηρεσίες προέκυψε ότι 63% εξ αυτών δεν διαθέτουν κανενός είδους πιστοποίηση. Δεδομένου ότι το δείγμα αποτελείται, όπως αναφέρθηκε ήδη, ως επί το πλείστον από μικρές μεταφραστικές εταιρείες (βλ. υποκεφάλαιο 4.1.), τα αποτελέσματα είναι μάλλον αναμενόμενα. Οι πιστοποιήσεις τις οποίες διαθέτουν οι υπόλοιπες εταιρείες και υπηρεσίες είναι οι ακόλουθες: ISO 17100:2015 «Υπηρεσίες μετάφρασης – Απαιτήσεις για τις υπηρεσίες μετάφρασης» (17%), ISO 9001:2008 «Σύστημα διαχείρισης ποιότητας» (10%) και ISO 9001:2015 «Σύστημα διαχείρισης ποιότητας» (3%), και EN 15038:2006 «Σύστημα διαχείρισης υπηρεσιών μετάφρασης» (7%).

Ακόμη χαμηλότερο σε σχέση με το ποσοστό των εταιρειών ή υπηρεσιών που διαθέτουν πιστοποίηση, αποδείχθηκε το ποσοστό των εταιρειών ή υπηρεσιών που διαθέτουν ασφάλιση αστικής ευθύνης, το οποίο διαμορφώθηκε στο 24%.

Σημαντικό για τα νεοεισερχόμενα άτομα στον χώρο της μετάφρασης, είναι επίσης το γεγονός ότι 40% των μεταφραστικών εταιρειών ή υπηρεσιών Ελλάδας και Κύπρου παρέχουν προγράμματα μαθητείας.

4.5. Κλίμακα κύκλου εργασιών

Σύμφωνα με τις απαντήσεις στο ερώτημα σχετικά με την κλίμακα κύκλου εργασιών των μεταφραστικών εταιρειών με έδρα την Ελλάδα ή την Κύπρο ή μεταφραστικών υπηρεσιών της ελληνικής ή κυπριακής δημόσιας διοίκησης, 44% εξ αυτών παρουσιάζουν κύκλο εργασιών που ξεπερνά τις 50.000 ευρώ.

5. Συμπεράσματα και επόμενα βήματα

Συμπερασματικά, τα σημαντικότερα από τα πρώτα πορίσματα που προκύπτουν από την έρευνα συνοψίζονται στα ακόλουθα: οι ελληνόφωνοι μεταφραστές και οι ελληνόφωνες μεταφράστριες που συμμετείχαν στην έρευνα, με μέσο όρο ηλικίας τα 36 έτη, έχουν υψηλό επίπεδο σπουδών, με το 61,1% εξ αυτών να είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος σπουδών, διαθέτουν κατά μέσο όρο 10 έτη μεταφραστικής εμπειρίας, 61,3% είναι πλήρους απασχόλησης και 75,4% εργάζονται ως ελεύθεροι/ες επαγγελματίες, γεγονός το οποίο συμβαδίζει με το χαμηλό ποσοστό εσωτερικών συνεργατών που δηλώνουν οι εκπρόσωποι μεταφραστικών εταιρειών, παρά τον σχετικά υψηλό μέσο όρο του κύκλου εργασιών και παρότι 40% των εταιρειών ή υπηρεσιών παρέχουν προγράμματα μαθητείας. 38% των μεταφραστ(ρι)ών δεν χρησιμοποιούν συστήματα μετάφρασης με ηλεκτρονική υποστήριξη, αφού άλλωστε το ίδιο ισχύει και για το 28% των μεταφραστικών εταιρειών ή υπηρεσιών. Επίσης, σε θέματα επιπλέον χρέωσης για επείγουσες μεταφράσεις ή τη δημιουργία ορολογικής βάσης δεν φαίνεται να ακολουθείται κοινή πολιτική. Τέλος, το ποσοστό συμμετοχής σε φορείς συλλογικής εκπροσώπησης είναι μάλλον χαμηλό, με το 40% να μην ανήκει σε κάποια ένωση μεταφραστών κυρίως λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος ή λόγω του κόστους της συνδρομής.

Τα πρώτα αυτά πορίσματα της έρευνας θα μπορούσαν, σε επόμενη φάση, να αποτελέσουν εφαλτήριο για κοινές και συντεταγμένες δράσεις, που θα αφορούν μεταξύ άλλων τη διαμόρφωση προτάσεων με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών στα μεταφραστικά επαγγέλματα, τη θέσπιση κριτηρίων για την επαγγελματική αναγνώριση του μεταφραστικού επαγγέλματος, την προώθηση της έννοιας της συλλογικότητας, την πληροφόρηση της κοινής γνώμης για το μεταφραστικό επάγγελμα, καθώς και την ανάπτυξη της μεταφρασεολογικής έρευνας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- EKEBI (2002). *Έρευνα για την επαγγελματική κατάσταση των μεταφραστών στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2021 από www.ekebi.gr/frontoffice/isologismoi/TranslatorsReport.pdf.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). *Πρακτικά του συνεδρίου «Το μέλλον των γλωσσικών επαγγελμάτων»*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 8 Νοεμβρίου 2014. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς και Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). *Πρακτικά της διασυνοριακής ημερίδας εργασίας «Καθορισμός απαιτήσεων έρευνας για τη χαρτογράφηση του μεταφραστικού χώρου σε Ελλάδα και Κύπρο»*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 12 Μαΐου 2015. Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας και Μετάφρασης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- European Commission (2012). *The Status of the Translation Profession in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Λάμπρου Δ. Δ. (2020). *Η διδακτική της διαγλωσσικής μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο: ιστορική και συγχρονική μελέτη των προγραμμάτων σπουδών, το προφίλ των διδασκόντων και οι διδακτικές προσεγγίσεις στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία* (διδακτορική διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Pym A. (2011). "Training Translators". Στο Kirsten Malmkjær & Kevin Windle (επιμ.), *The Oxford Handbook of Translation Studies* (σελ. 313-321). Oxford: Oxford University Press. Ανακτήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2019, από www.researchgate.net/publication/297128820_Training_Translators.